

Kommunenes forvaltning av alkoholoven 2009

SIRUS – Statens institutt for rusmiddelforskning

Innhold

1. INNLEDNING	3
1.1 Datagrunnlag	3
1.2 Kategorisering av alkoholholdig drikk	4
2. KOMMUNALE SALGSBEVILLINGER	5
2.1 Ulike typer salgssteder	7
2.3 Vinmonopol	8
3. KOMMUNALE SKJENKEBEVILLINGER	9
3.1 Antall skjenkebevillinger	9
3.2 Ulike typer av skjenkebevillinger	11
4. REGULATORISKE VIRKEMIDLER	13
4.1 Kommuner uten salgs- og skjenkebevillinger	13
4.2 Tak på antall salgs- og skjenkebevillinger	14
4.3 Salgs- og skjenketider	15
4.4 Vilkår knyttet til salgs- og skjenkebevillinger	18
4.5 Avslag på søknader om salgs- og skjenkebevilling	19
5. KONTROLL	20
5.1 Hvem gjennomfører kontrollen	20
5.2 Antall kontroller	21
5.3 Avdekkede overtredelser	21
5.4 Inndragninger	22
6. KOMMUNALE HANDLINGSPLANER	24
7. OPPSUMMERING	24

1. Innledning

I følge alkoholoven kan drikke med over 2,5 % alkohol bare selges og skjenkes av en som har fått tildelt særskilt bevilling. I hovedsak har kommunene beslutningsmyndigheten for slike bevillinger. Den enkelte kommune tildeler bevillinger og regulerer dem ut fra alkoholovens rammer. Samtidig er det kommunenes ansvar å føre kontroll med at bevillingene drives i henhold til lov og forskrift. Denne rapporten handler om hvordan kommunene forvalter denne oppgaven.

Undersøkelsen som rapporten bygger på har fått navnet "Kommunenes forvaltning av alkoholoven", og har vært gjennomført hvert år siden 1989. Resultatene er presentert i de årlige statistikkpublikasjonene, "Kommunenes rusmiddelarbeid", i 1996 og 1997, og i "Kommunenes forvaltning av alkoholoven" i 1998, 1999 og 2000. Fra 2001 er data presentert som nettrapport på SIRUS sin hjemmeside.

Opplysningene som samles inn har også blitt brukt i andre publikasjoner. Det ble i 2002 utarbeidet en større rapport basert på data fra perioden 1996-2000, supplert med kvalitative intervjuer med ansatte i kommunene: "Bevillingssystemet som alkoholpolitisk virkemiddel. En evaluering av endringene i alkoholoven i 1997" (Hauge og Lohiniva 2002). Formålet var å finne ut i hvilken grad endringene hadde forandret bevillingspraksis i kommunene. Kort skissert var hovedkonklusjonen at de målbare endringene i bevillingspraksis var beskjedne etter lovendringene. I 2008 var kommunenes alkoholpolitikk spesialtema i den årlige publikasjonen "Rusmidler i Norge". Artikkelen var i hovedsak basert på data fra den årlige kartleggingen av kommunenes forvaltning av alkoholoven.

De fleste tabellene er gjengitt i selve rapporten, mens enkelte er lagt ut med navn og med en link som tar deg til en fullstendig tabelloversikt.

1.1 Datagrunnlag

Opplysningene er samlet inn ved hjelp av et spørreskjema hvor kommunene blir bedt om å angi situasjonen ved utgangen av foregående år. Denne rapporten viser dermed hvordan kommunene forvaltet alkoholoven i 2008.

De fleste spørsmålene har vært de samme siden 1989, noe som gir mulighet til å sammenligne resultatene over tid. Samtidig har enkelte spørsmål kommet til. Særlig ble en del spørsmål lagt til etter lovendringene i 1997.

Svarprosenten har hvert år ligget på mellom 93 og 99. I år var det 29 kommuner som helt eller delvis unnlot å svare (noen har gitt enkelte opplysninger over telefon). For kommuner som ikke har svart, har vi valgt å bruke opplysningene som ble oppgitt sist de svarte. For de fleste dreide det seg denne gangen om data fra 2007, men for noen få er det brukt data fra 2006 og 2005. Dette innebærer at det er en viss upålitelighet i presentasjonene. Samtidig må det bemerkes at det dreier seg om mindre kommuner hvor det ikke er grunn til å tro at det har skjedd store endringer fra et år til et annet.

1.2 Kategorisering av alkoholholdig drikk

I 2005 ble det gjort en rekke endringer i alkoholloven som blant annet innebar en ny inndeling av alkoholholdig drikk. Inntil da ble alkoholholdige drikkevarer gruppert etter hvorvidt de betegnes som øl, vin eller brennevin. Fra 2005 er drikkevarene inndelt i tre grupper etter alkoholstyrke:

Ny kategorisering	Tidligere kategorisering
Gruppe 1 (all drikk over 2.5 til og med 4.7 volumprosent alkohol)	Øl
Gruppe 2 (all drikk over 4.7 til og med 22 volumprosent alkohol)	Sterkt øl, vin, brennevin under 22 volumprosent
Gruppe 3 (all drikk mellom 22 og 60 volumprosent alkohol)	Brennevin

De kommunale salgsbevillingene gir bare anledning til å selge alkoholholdig drikk gruppe 1, da det bare er Vinmonopolet som kan selge drikkevarer i gruppe 2 og 3. Det er imidlertid den enkelte kommune som behandler søknader fra Vinmonopolet om etablering av utsalgssted. De kommunale skjenkebevillingene gis med anledning til å skjenke alkoholholdig drikk gruppe 1, gruppe 1 og 2 eller all alkoholholdig drikk.

I denne rapporten brukes de overnevnte kategoriene når det henvises til ulike typer av alkoholholdig drikk.

2. Kommunale salgsbevillinger

Alkohollovens § 1-4 definerer salg som "overdragelse av alkoholholdig drikk til forbrukere for drikking utenfor salgsstedet". Den enkelte kommune bestemmer hvem som skal få bevilling til å selge, og kan også bestemme hvordan salget skal foregå, for eksempel i dagligvarebutikk eller ølmonopol. Som nevnt er det også kommunen som behandler søknader fra Vinmonopolet. Slik spiller kommunen også en sentral rolle med hensyn til å regulere tilgjengeligheten av alkoholholdig drikk gruppe 2 og 3. I følge alkohollovens § 3-1 er det imidlertid ikke tillatt å åpne for vinmonopolutsalg uten at det også gis bevilling for salg av alkoholholdig drikk gruppe 1.

Tabell 1 viser utviklingen av antall salgssteder for alkohol i Norge fra 1980. Kategorien "vin" viser til en ordning hvor kommuner med over et visst antall innbyggere som tidligere ikke fikk lov til å selge brennevin, etablerte vinmonopol som bare hadde lov til å selge vin. Den ordningen opphørte i praksis i 1986. Kategorien "all slags øl" innbefatter sterkøl (over 4,7 % alkohol), som fra 1993 bare ble tillatt å selge på Vinmonopolet.

Tabell 1

Antall salgssteder for alkohol fordelt på bevillingskombinasjon, 1980 -2008

År	Vinmonopolutsalg	Vin	Alt slags øl	Alkoholholdig drikk gruppe 1	Totalt
1980	87	5	1 768	2 869	4 729
1985	92	1	1 877	3 128	5 098
1990	106	0	1 722	3 239	5 067
1995	112	0	.	4 524	4 636
2000	140	0	.	4 413	4 554
2001	156	0	.	4 430	4 586
2002	176	0	.	4 325	4 501
2003	188	0	.	4 299	4 487
2004	195	0	.	4 361	4 556
2005	198	0	.	4 314	4 512
2006	211	0	.	4 281	4 492
2007	222	0	.	4 230	4 452
2008	239	0	.	4 176	4 415

Note: Salgssteder for kun lettøl er ikke tatt med.

Fra 1. mars 1993 ble sterkøl bare tillatt solgt fra AS Vinmonopolet.

Kilder: Statistisk sentralbyrå, AS Vinmonopolet og Statens institutt for rusmiddelforskning

Som vi ser av tabell 1 har det totale antall salgssteder for alkohol sunket gradvis de siste 20 årene. Antallet vinmonopolutsalg har økt, men antallet salgssteder for alkoholholdig drikk gruppe 1 har sunket såpass at det totale antallet er redusert med rundt 15 %. Reduksjonen kan imidlertid ikke tilskrives en mer restriktiv praksis i det kommunale bevillingssystemet, men skyldes i all hovedsak en nedgang i antall dagligvarebutikker.

Tabell 2

Antall salgssteder for alkoholholdig drikk gruppe 1, fordelt på fylke 1998-2008

Fylke	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Østfold	233	224	214	220	205	205	190	193	201	192
Akershus	304	285	286	285	283	277	280	298	284	294
Oslo	408	395	424	402	402	396	367	357	361	346
Hedmark	242	228	206	214	203	207	204	201	199	189
Oppland	260	255	246	237	229	244	238	231	230	225
Buskerud	212	223	220	213	216	209	211	206	203	200
Vestfold	164	150	150	145	148	151	150	145	149	147
Telemark	179	190	185	181	181	180	168	175	179	163
Aust-Agder	130	128	128	128	124	125	132	123	120	118
Vest-Agder	156	152	156	163	165	162	165	165	153	156
Rogaland	282	302	316	308	316	306	302	315	318	314
Hordaland	439	450	436	407	404	423	423	413	416	406
Sogn og Fjordane	156	160	171	170	160	177	175	171	168	171
Møre og Romsdal	249	274	275	265	276	297	311	300	286	295
Sør-Trøndelag	277	262	258	253	249	245	261	252	244	239
Nord-Trøndelag	160	156	144	147	148	148	153	150	146	137
Nordland	287	279	303	304	292	306	297	295	286	291
Troms	162	190	192	179	186	187	180	179	178	181
Finnmark	111	110	120	115	112	116	107	112	109	112
Totalt	4 411	4 413	4 430	4 336	4 299	4 361	4 314	4 281	4 230	4 176

Tabell 2 viser at samtidig som det totale antall salgssteder har gått ned, har antallet steget i enkelte fylker. Mest markant har økningen vært i Møre og Romsdal og Troms, men også i Nordland og Rogaland har antallet salgssteder økt det siste tiåret.

2.1 Ulike typer salgssteder

Alle kommuner har i dag salg av alkoholholdig drikk gruppe 1, og i de fleste kommuner selges dette i dagligvarebutikk. Kommunene kan imidlertid beslutte at alkohol skal selges gjennom såkalte "ølmonopol" i privat eller kommunal regi, eller de kan gi bevilling til andre spesialordninger, eksempelvis at et bryggeri kan drive eget utsalg.

Tabell 3

Antall salgssteder for alkoholholdig drikk gruppe 1, fordelt på type salgssted og fylke, 2008

Fylke	Dagligvarebutikker	Kommunale ølmonopol	Privat drevet ølmonopol	Privat ølutsalg	Andre typer salgssted	Totalt
Østfold	187	0	0	3	2	192
Akershus	284	0	0	3	7	294
Oslo	335	0	0	3	8	346
Hedmark	184	0	0	3	2	189
Oppland	218	0	0	2	5	225
Buskerud	195	0	0	1	4	200
Vestfold	145	0	0	1	1	147
Telemark	157	0	0	3	3	163
Aust-Agder	116	0	0	2	0	118
Vest-Agder	156	0	0	0	0	156
Rogaland	309	0	0	5	0	314
Hordaland	406	0	0	0	0	406
Sogn og Fjordane	168	0	1	2	0	171
Møre og Romsdal	289	2	0	2	2	295
Sør-Trøndelag	236	0	0	1	2	239
Nord-Trøndelag	136	0	0	1	0	137
Nordland	280	0	9	4	2	291
Troms	179	0	0	2	0	181
Finnmark	112	0	0	0	0	112
Total	4092	2	10	38	38	4176

Kilde: Statens institutt for rusmiddelforskning

Som tabell 3 viser, går de aller fleste salgsbevillinger, nesten 98 %, til dagligvarebutikker. Ordningen med ølmonopol, enten kommunalt eller privat drevet, finnes i stadig færre kommuner. I 2008 var det bare 2 kommuner i Møre og Romsdal (Hareid og Ulstein) som hadde kommunalt drevet ølmonopol. Det er en reduksjon fra året før, da det var 5 kommuner som hadde en slik ordning. Det høyeste antall kommuner med kommunalt ølmonopol var i 1998, da 12 kommuner hadde en slik ordning. I alt 4 kommuner, én i Sogn og Fjordane (Førde) og 3 i Nordland (Bø, Fauske og Vefsn), hadde til sammen 10 private ølmonopol i 2008. Det er det samme antall som året før, men tendensen den siste tiden har vært en gradvis reduksjon også av denne ordningen.

"Private ølutsalg" viser i de fleste tilfeller til salgssteder som drives av bryggerier. I 2008 oppgav 30 kommuner at de til sammen hadde 38 slike bevillinger. Det er usikkert hvilke ordninger "andre typer salgssteder" viser til. Noen av de aktuelle kommunene oppgir at det dreier seg om salgssteder knyttet til hytte/campingutleie.

2.3 Vinmonopol

Alkoholholdig drikk med mer enn 4.7 % alkohol kan bare selges av Vinmonopolet, men bevilling gis av kommunene. Tidligere fastsatte departementet hvor mange vinmonopolutsalg det skulle være på landsbasis, men i 2005 opphørte denne ordningen. Fra da av har Vinmonopolet selv avgjort om det skal søkes bevilling i en bestemt kommune.

Tabell 4
Antall vinmonopolutsalg fordelt på fylke 1999 - 2008

Fylke	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Østfold	6	6	6	7	7	7	7	9	10	10
Akershus	13	14	16	18	18	19	19	19	19	21
Oslo	19	19	20	20	21	21	22	23	24	24
Hedmark	6	6	6	7	8	9	9	9	10	10
Oppland	5	5	7	7	8	8	9	10	11	13
Buskerud	5	6	7	8	8	9	9	9	9	11
Vestfold	5	6	6	6	6	6	6	6	6	8
Telemark	5	6	6	8	8	8	8	9	10	11
Aust-Agder	2	3	4	5	6	6	6	6	6	6
Vest-Agder	3	4	4	5	5	5	5	6	7	8
Rogaland	7	8	9	10	11	11	11	11	11	11
Hordaland	11	11	15	17	18	18	19	19	19	19
Sogn og Fjordane	4	4	5	7	7	7	7	8	9	10
Møre og Romsdal	6	7	8	9	10	10	10	13	14	16
Sør-Trøndelag	8	8	9	10	12	13	13	15	16	16
Nord-Trøndelag	5	5	5	5	6	7	7	7	7	8
Nordland	9	9	10	12	13	14	14	15	16	17
Troms	5	7	7	8	9	9	9	9	10	11
Finnmark	6	6	6	7	7	8	8	8	8	9
Totalt	130	140	156	176	188	195	198	211	222	239

Kilde: AS Vinmonopolet

Som vi ser har antallet vinmonopolutsalg økt i samtlige fylker det siste tiåret. Veksten har prosentvis vært størst i Oppland, Agder-fylkene og i Møre og Romsdal. Siden tusenårsskiftet har økningen vært i gjennomsnitt 11,1 utsalg i året. Den første selvbetjente butikken åpnet i 1999, og nå er det bare tre utsalg igjen som selger over disk.

3. Kommunale skjenkebevillinger

De langt fleste skjenkebevillinger gis av kommunene, men enkelte er også statlige, jf alkohollovens § 1-7: "Bevilling for salg og skjenking gis av kommunene med mindre det gis statlig bevilling". Statlige bevillinger omfatter bl.a. skjenking på innenlands fly, tog og båt og i Forsvarets befalsmesser. Disse omtales ikke i denne rapporten.

3.1 Antall skjenkebevillinger

Med skjenking menes salg for drikking på stedet (alkohollovens § 1-4, annet ledd). En skjenkebevilling angir hvilken alkoholholdig drikk som kan serveres. Den kan gjelde alkoholholdig drikk gruppe 1, alkoholholdig drikk gruppe 1 og 2 eller all alkoholholdig drikk (gruppe 1, 2 og 3). Det kan ikke gis bevilling for gruppe 3 uten at det også gis for gruppe 1 og 2.

Kommunene har fram til 2008 blitt spurt om antall skjenkesteder, mens de nå ble spurt om antall skjenkebevillinger. Bakgrunnen for at begrepsbruken ble endret, var en oppfatning om at det ville bli mer nøyaktig. Det er nok noe ulik praksis i ulike kommuner, men vi har informasjon om at enkelte kommuner for eksempel gir en enkelt bevilling til et hotell eller konferansesenter, men hvor det skjenkes alkohol på flere steder/lokaler på det aktuelle hotellet/konferansesenteret. Det motsatte, hvor et skjenkested innehar flere bevillinger, for eksempel én for inneservering og én for uteservering, kan også være tilfelle. Vi vurderte det derfor slik at det er større sjanse for at kommunene har full oversikt over antall bevillinger enn antall steder hvor det skjenkes alkohol. Nedenfor kommenteres hvordan det kan ha påvirket tallene for 2008. For enkelthetens skyld vil begrepet *skjenkebevillinger* brukes, selv om det tidligere ble spurt om *skjenkesteder*.

I spørsmålet om antall skjenkebevillinger presiseres det at antallet ikke skal innbefatte bevillinger gitt til deltakere i sluttet selskap (alkohollovens § 4-2, annet ledd), statlige bevillinger (alkohollovens § 5-2 og § 5-3), ambulerende bevillinger (alkohollovens § 4-5) eller bevillinger gitt for en bestemt del av året eller for en bestemt anledning (alkohollovens § 1-6, tredje ledd).

Tabell 5

Antall skjenkesteder/skjenkebevillinger* for alkohol med kommunal bevilling fordelt på bevillingskombinasjon 1980-2008

	Gruppe 3 høyst 60 vol%	Gruppe 2 høyst 22 vol%	Gruppe 1 høyst 4,7 vol%	Totalt
1980	592	1 247	600	2 439
1985	863	1 732	524	3 119
1990	1 730	2 467	377	4 574
1995	2 512	2 589	207	5 308
2000	4 312	1 939	104	6 355
2001	4 653	1 808	86	6 547
2002	4 889	1 771	98	6 758
2003	5 198	1 741	59	6 998
2004	5 695	1 349	48	7 092
2005	5 668	1 409	47	7 124
2006	5 910	1 259	94	7 263
2007	6 035	1 223	74	7 332
2008	5 899	1 259	72	7 230

* Fra 2008 ble kommunene bedt om å oppgi antall skjenkebevillinger, mens de tidligere ble spurt om skjenkesteder. Det gjør at tallene for 2008 ikke er direkte sammenlignbare med tidligere år.

Note: Skjenkesteder for kun lettøl, korttids- og ambulerende bevillinger er ikke tatt med.

Statistikken omfatter også skjenkesteder på turist- og høyfjellshoteller, som inntil 1997 hadde statlig bevilling

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Statens institutt for rusmiddelforskning

Det er grunn til å tro at nedgangen i det totale antallet skjenkebevillinger fra 2007 til 2008, delvis skyldes at vi har spurt etter antall bevillinger og ikke antall steder hvor det skjenkes alkohol. Et par kommuner har gitt beskjed om at en nokså markant reduksjon i antallet de oppga nettopp skyldes dette. For en del kommuner spiller det muligens ingen rolle fordi tallene ville vært sammenfallende uavhengig av hva vi spurte etter. Poenget er uansett at nedgangen det siste året må tas med en klype salt og at en ikke kan konkludere med at kommunene har blitt mer restriktive. Det er det ikke grunnlag for å hevde ut fra de data vi har.

Selv om tallene for 2008 må behandles med forsiktighet, så kan vi likevel si noe om utviklingen over tid. Vi ser at det har vært en kraftig økning av antall skjenkebevillinger de siste tiårene - fra 2439 i 1980 til 7230 i 2008. Det representerer nesten en tredobling. Når det gjelder type bevillinger, ser vi en dreining mot at de langt fleste bevillinger gis med anledning til å servere de sterkere alkoholdrikkene. I 1980 ga i underkant av 25 % av bevillingene anledning til å servere brennevin, mens i 2008 gjaldt dette for over 80 %. Andel bevillinger som bare omfatter de svakere alkoholdrikkene i gruppe 1, har i samme periode sunket fra ca 22 % til ca. 1 %.

Tabell 6

Antall skjenkesteder/skjenkebevillinger* for alkohol med kommunal bevilning fordelt på bevillingskombinasjon og fylke 2008

Fylke	Gruppe 1	Gruppe 2	Gruppe 3	Totalt
	høyst 4,7 vol%	høyst 22 vol%	høyst 60 vol%	
Østfold	5	64	264	333
Akershus	17	92	377	486
Oslo	1	37	979	1 017
Hedmark	6	39	268	313
Oppland	13	94	348	455
Buskerud	8	43	350	401
Vestfold	3	41	278	322
Telemark	5	42	243	290
Aust-Agder	0	46	137	183
Vest-Agder	0	63	138	201
Rogaland	0	81	386	467
Hordaland	0	200	373	573
Sogn og Fjordane	0	92	176	268
Møre og Romsdal	2	103	266	371
Sør-Trøndelag	1	74	377	452
Nord-Trøndelag	1	25	178	204
Nordland	7	47	446	500
Troms	0	47	180	227
Finnmark	3	29	135	167
Total	72	1 259	5 899	7 230

* Fra 2008 ble kommunene bedt om å oppgi antall skjenkebevillinger, mens de tidligere ble spurt om skjenkesteder. Det gjør at tallene for 2008 ikke er direkte sammenlignbare med tidligere år.

Kilde: Statens institutt for rusmiddelforskning

Tabell 6 viser at Oslo har klart flest skjenkebevillinger mens Finnmark har færrest. Sett i forhold til befolkningens mengde i de ulike fylkene, har Oslo 14 % av bevillingene og 12 % av befolkningen, mens Finnmark har 2,3 % av bevillingene og 1,5 % av befolkningen.

3.2 Ulike typer av skjenkebevillinger

Kommunene blir bedt om å oppgi hvorvidt det gis skjenkebevillinger til andre typer steder enn barer, klubber og restauranter. I 2008 oppgav 61 kommuner at de hadde skjenkebevillinger til aldershjem,

sykehjem eller eldrester, 65 kommuner opplyste om at de hadde skjenkebevillinger på ulike typer av transportmidler (eksempelvis båter som arrangerer lokale turer), mens 49 kommuner oppgav at de eksempelvis hadde gitt skjenkebevilling til frisørsalong, bowlinghall, Lavvo og lignende.

Kommunene kan også gi såkalte ambulerende skjenkebevillinger (alkohollovens § 4-5). Det er bevillinger som ikke er knyttet til en bestemt person eller et bestemt skjenkested, men som tillater at skjenking blir utøvd på steder som godkjennes for en enkelt anledning og for deltakere i et sluttet selskap. Slike bevillinger kan gis for all alkoholholdig drikk og er tenkt brukt ved bryllup, jubileum og lignende arrangementer. I 2008 oppga 351 kommuner at de til sammen hadde gitt 9062 ambulerende bevillinger. Det tilsvarende antallet slike bevillinger i de foregående årene var henholdsvis 9428 i 2007 og 8706 i 2006.

4. Regulatoriske virkemidler

Hovedformålet med alkoholloven er "... å begrense de individuelle og samfunnsmessige skader som alkoholbruk kan medføre" (alkohollovens § 1-1). Som et ledd i dette sikter loven på å begrense forbruket av alkoholholdige drikkevarer. Akkurat som i bevillingssystemet er kommunene gitt stor frihet til å velge tiltak for å nå dette målet – det kan for eksempel stilles ulike vilkår til utøvelsen av bevillingene og det kan settes begrensninger på salgs- og skjenketider. I dette kapittelet ser vi nærmere på hvordan kommunene forvalter slike regulatoriske forhold.

4.1 Kommuner uten salgs- og skjenkebevillinger

Alkoholloven gir kommunene mulighet til å forme egen alkoholpolitikk. De kan eksempelvis la være å åpne for noen form for omsetning av alkohol, men fra og med 2002 er det ingen "hvite" kommuner igjen i Norge.

Tabell 7

Antall kommuner uten salgs- eller skjenkesteder med kommunal bevilling for alkohol 1980-2008

År	Antall kommuner	Uten salgssteder	Uten skjenkesteder	Uten salgs- eller skjenkesteder
1980	454	213	111	91
1985	454	142	71	43
1990	448	53	34	13
1995	435	21	12	2
2000	435	4	9	1
2001	435	2	8	1
2002	434	2	9	0
2003	434	0	7	0
2004	434	0	6	0
2005	434	0	6	0
2006	431	0	4	0
2007	431	0	2	0
2008	430	0	5	0

Kilder: Statens institutt for rusmiddelforskning

Som vi ser av tabell 7 var det i 1980 91 kommuner hvor det ikke ble omsatt alkohol. Det utgjorde nærmere 20 % av landets kommuner. I 1990 var denne andelen sunket til 12 %, og som nevnt var det i 2002 ingen kommuner uten både salgs- og skjenkebevillinger. Antallet kommuner uten skjenkebevillinger økte imidlertid fra 2 til 5 det siste året. De aktuelle kommunene er Aremark, Audnedal, Meland, Siljan og Våler. Undersøkelsen gir ikke opplysninger om hvorfor det ikke er skjenkebevillinger i de nevnte kommunene – om det skyldes et alkoholpolitisk valg eller om det bunner i at ingen har søkt om skjenkebevilling.

4.2 Tak på antall salgs- og skjenkebevillinger

Noen kommuner har vedtatt at det ikke skal gis mer enn et bestemt antall bevillinger til salg og/eller skjenking (alkoholovens § 1-7a, tredje ledd). Tabell 10 viser utviklingen med hensyn til antall kommuner som opererer med et slikt tak har vært fra midten av 90-tallet.

Tabell 8

Antall kommuner som har satt tak på salgs- eller skjenkebevillinger

1995 -2008

	Tak på salgsbevilling	Tak på skjenkebevilling
1995	75	80
1996	68	73
1997	62	63
1998	56	63
1999	59	65
2000	46	61
2001	43	48
2002	37	50
2003	38	50
2004	23	34
2005	26	37
2006	25	33
2007	23	34
2008	20	27

Kilde: Statens institutt for rusmiddelforskning

Som vi ser av tabell 8 har det, med unntak for enkelte år, vært en gradvis reduksjon av kommuner med tak på antall salgs- og skjenkebevillinger. I 2008 var det 20 kommuner som opererte med et slikt tak på antall salgssteder og 27 kommuner når det gjaldt antall skjenkesteder. Om man sammenligner andelen kommuner som hadde tak på salgs- og skjenkebevillinger i 1995 og 2008, ser vi en reduksjon fra henholdsvis 17 til 4,6 % når det gjelder salgsbevillinger, og 18,4 til 6,3 % når det gjelder skjenkebevillinger. Det hører med til bildet at noen kommuner kan ha tak på antall bevillinger innenfor bestemte områder, men ikke et generelt tak for hele kommunen.

[Tabell 9 – Kommuner med tak på antall salgsbevillinger I 2008](#)

[Tabell 10 – Kommuner med tak på antall skjenkebevillinger I 2008](#)

4.3 Salgs- og skjenketider

Ved endringene av alkoholloven i 1997 ble det innført ”normaltider” og ”maksimaltider” for salg og skjenking av alkohol. Normaltiden for salg er fra kl. 08-18 på hverdager og fra 08-15 på dager før søndager og helligdager. Maksimaltiden er til henholdsvis kl. 20 og kl. 18. Lovens normaltid for skjenking av alkoholholdig drikk gruppe 3, er fra kl 13-24 alle ukedager, mens maksimaltiden er til kl 03. Normal- og maksimaltidene for skjenking av alkoholholdig drikk gruppe 1 og 2 er henholdsvis fra kl. 08-01 og fra kl. 08-03 alle ukedager. Det er ikke anledning til å fastsette skjenketider for gruppe 3 som går utover tidene for gruppe 1 og 2 Dersom en kommune ikke har gjort egne vedtak som går utover normaltiden, skal den gjelde. Kommunen har også mulighet til å differensiere ved å gi bevillinger med ulike salgstider. I de årlige undersøkelsene blir kommunene bedt om å oppgi hvorvidt en opererer med innskrenkinger eller utvidelser i forhold til lovens normaltid.

Noen kommuner har tolket spørsmålene på en måte som kan virke inkonsistent, for eksempel at de har oppgitt innskrenket og utvidet salgs- og/eller skjenketid for samtlige bevillinger. Det kan imidlertid bero på en praksis der kommunen for eksempel opererer med innskrenket tid på begynnelsen og utvidet på slutten av dagen, eller de har innskrenket i ukedagene og utvidet i helgene. De har så tolket spørsmålet dit hen at de da har svart som nevnt overfor. Dette bidrar til unøyaktigheter med hensyn til utregningen av andelen kommuner som har utvidet og innskrenket salgs- og skjenketid.

Spørsmålet om skjenketider er en politisk aktuell sak som har vært mye omtalt i media det siste året. I skrivende stund er det ute på høring et forslag til endringer i alkoholloven som blant annet innebærer en innskrenking av maksimaltiden for skjenking av alkohol til kl. 02.00. Det har også kommet fram at flere kommuner har innskrenket skjenketidene de siste par årene. Undersøkelsen gir imidlertid begrenset informasjon om hvem som har foretatt innskrenkinger og hvor mye skjenketiden er innskrenket. Siden kommunene bare blir bedt om å oppgi hvordan skjenketidene er sammenlignet med normaltiden, fanges en del slike endringer ikke opp. Om en kommune reduserer fra kl. 03 til kl. 02, er det fortsatt utvidet skjenketid i forhold til normaltiden. Selv om mange kommuner skulle ha gjort en slik endring, vil fortsatt antallet som har utvidet skjenketid stige om bare én utvidet fra kl. 01 til kl. 02. Det kan altså totalt sett ha vært en reell innskrenking av skjenketider, uten at det fanges opp av denne undersøkelsen.

Tabell 11

Antall kommuner som har innskrenkninger eller utvidelser
i salgstidene for alkoholgruppe 1 1998-2008

	<u>Innskrenkninger</u>				<u>Utvidelser</u>			
	Generelt		Enkelt steder		Generelt		Enkelt steder	
	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent
1998	47	11	11	3	168	40	26	6
1999	46	11	7	2	187	44	35	8
2000	30	7	7	2	213	51	12	3
2001	50	12	3	1	203	47	26	6
2002	29	7	3	1	207	48	32	7
2003	35	8	6	1	232	53	28	6
2004	21	5	1	0,2	268	61	34	8
2005	16	4	1	0,2	272	63	27	6
2006	12	3	6	1,4	260	60	37	9
2007	17	4	0	0	256	59	46	11
2008	11	3	4	1	281	65	19	4

Kilde: Statens institutt for rusmiddelforskning

Tabell 11 viser at det er vanlig å gi bevillinger med utvidet salgstid. Vi ser også at det siden 1998 har vært en nokså markant økning i andelen kommuner som gir utvidet salgstid til samtlige bevillinger, og en nedgang i andelen kommuner som opererer med innskrenket salgstid.

Tabell 12

Antall kommuner som har innskrenkninger eller utvidelser
i skjenketidene for alkoholgruppe 3, 1998 - 2008

	<u>Innskrenkninger</u>				<u>Utvidelser</u>			
	Generelt		Enkelt steder		Generelt		Enkelt steder	
	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent
1998	6	1	8	2	129	31	98	23
1999	17	4	14	3	138	32	105	25
2000	12	3	12	3	176	42	93	23
2001	17	4	14	3	182	42	81	19
2002	13	3	16	4	184	43	81	19
2003	13	3	18	4	201	46	99	23
2004	7	2	17	4	258	60	85	20
2005	5	1	16	4	245	57	83	19
2006	9	2	15	4	237	55	86	20
2007	11	2	20	5	248	58	101	23
2008	9	2	18	4	266	62	67	16

Som vi ser av tabell 12 er det vanlig å gi utvidet skjenketid for de sterkere alkoholdrikkene. 62 % av kommunene gir dette til samtlige og 17 % gir det til enkelte av bevillingene. Når det gjelder innskrenkninger i forhold til normaltiden, så er det 4 % av kommunene som gir dette til samtlige bevillinger, mens 2 % gir det til enkelte bevillinger. Når det gjelder endringer over tid, ser vi at det siden 1998 har vært en fordobling av kommuner som gir utvidet skjenketid generelt i kommunen.

Tabell 13

Antall kommuner som har innskrenkninger eller utvidelser i skjenketidene for alkoholgruppe 1 & 2, 1998 – 2008

	<u>Innskrenkninger</u>				<u>Utvidelser</u>			
	Generelt		Enkelt steder		Generelt		Enkelt steder	
	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent	Antall	Prosent
1998	29	7	26	6	139	33	112	27
1999	39	9	34	8	152	35	108	25
2000	43	10	35	8	190	45	95	23
2001	52	12	39	9	200	46	88	20
2002	35	8	33	8	198	46	89	21
2003	35	8	37	9	215	50	102	24
2004	28	8	27	8	267	78	84	20
2005	27	6	21	5	254	59	80	19
2006	18	4	24	6	253	59	83	19
2007	22	5	28	6	250	58	93	22
2008	20	5	22	5	255	59	63	15

Kilde: Statens institutt for rusmiddelforskning

Som vi ser av tabell 13 tegnes et lignende bilde med hensyn til utvidet skjenketid som for alkoholgruppe 3. Vi ser imidlertid at det er vanligere å operere med innskrenket skjenketid for gruppe 1 og 2 enn for gruppe 3. I overkant av en femtedel av kommunene har innskrenket skjenketid enten for samtlige eller enkelte bevillinger. En av grunnene til at flere har innskrenket skjenketid for gruppe 1 og 2 enn for gruppe 3, kan være at normaltiden slutter en time tidligere for sistnevnte.

4.4 Vilkår knyttet til salgs- og skjenkebevillinger

Alkoholoven § 3-2 og § 4-3 gir kommunene mulighet til å sette vilkår for salgs- og skjenkebevillinger. Det er stor frihet med hensyn til hvilke type vilkår som kan settes. Kravet er at de må være i samsvar med alminnelige forvaltningsrettslige regler og være begrunnet i alkoholpolitiske hensyn. Det kan både settes generelle vilkår som gjelder alle salgs- og/eller skjenkebevillinger i kommunen og individuelle vilkår for hvert enkelt bevillingsvedtak.

Tabell 14

Antall og prosent av kommuner som har stilt vilkår for salg og skjenking av alkohol, 1998 -2008

	Salg		Skjenking	
	Antall	Prosent	Antall	Prosent
1998	13	3	35	8
1999	18	4	65	15
2000	19	5	82	19
2001	20	6	107	25
2002	15	3	102	24
2003	25	6	134	31
2004	22	5	125	29
2005	19	4	120	28
2006	39	9	111	26
2007	28	6	128	30
2008	28	6	123	29

Kilde: Statens institutt for rusmiddelforskning

Antallet kommuner som har satt vilkår knyttet til salgsbevillinger økte fra 13 i 1998 til 39 i 2006, for deretter å synke til 28 de to siste årene. De fleste vilkårene dreier seg om ulike forhold knyttet til plasseringen av alkoholholdig drikk på utsalgsstedet.

Når det gjelder kommuner som stiller vilkår knyttet til skjenkebevillinger, har det vært en markant økning – fra 35 kommuner i 1998 til 123 i 2008. Det vanligst stilte vilkåret i 2008 var at det skal være ordensvakter på stedet. 48 kommuner stilte dette kravet. I overkant av 30 kommuner stilte som vilkår at det ikke skal serveres brennevin på uteservering, mens 20 kommuner satt opp at stedet måtte ha en bestemt nedre aldersgrense.

4.5 Avslag på søknader om salgs- og skjenkebevilling

Kommunene har mulighet til å avslå en søknad om salgs- eller skjenkebevilling med hjemmel i alkohollovens bestemmelser om vandelskrav, eller av skjønnsmessige og alkoholpolitiske hensyn.

Tabell 15

Antall kommuner som har avslått søknader om salgs- og skjenkebevillinger 2001-2008

	Salgsbevilling		Skjenkebevilling	
	Antall	Prosent	Antall	Prosent
2001	22	5	73	17
2002	12	3	48	11
2003	12	3	47	11
2004	13	3	62	14
2005	9	2	34	8
2006	9	2	42	10
2007	9	2	53	12
2008	8	2	63	15

Kilde: Statens institutt for rusmiddelforskning

Tabell 15 viser at det i 2001 var en liten andel som avsto søknader om salgsbevilling, og at andelen deretter er ytterligere redusert. I 2008 var det 8 kommuner, i underkant av 2 %, som fattet vedtak om avslag, og det ble totalt avslått 43 søknader. Bildet er noe annerledes når det kommer til avslag på søknader om skjenkebevillinger, hvor det har vært større variasjon fra år til år – fra 17 % av kommunene i 2001 til 8 % i 2005 til 15 % i 2008. I 2008 oppga 63 kommuner at de til sammen hadde avslått 126 søknader. En del av kommunene har også oppgitt grunnen til avslagene. 28 kommuner oppga manglende oppfyllelse av krav om økonomisk vandel som årsak, 21 oppga klanderverdig forhold i forhold til alkohollovgivningen, 15 kommuner oppga lokalpolitiske hensyn og 13 kommuner oppga andre grunner.

5. Kontroll

I alkoholoven § 1-9 gis kommunene myndighet til å kontrollere kommunale salgs- og skjenkebevillinger. Kontrollen reguleres etter forskrift av 8.juni 2005 nr.538 om omsetning av alkoholholdig drikk mv (fra nå: omsetningsforskrift, kapittel 9). Dette kapittelet handler om hvordan kommunene forvalter ulike forhold ved disse bestemmelsene.

5.1 Hvem gjennomfører kontrollen

Kommunen er ansvarlig for gjennomføringen av kontrollen med salgs- og skjenkebevillingene. Selve kontrollen kan foretas av ansatte i kommunen, engasjerte kontrollører eller av privat vaktsselskap engasjert av kommunen, men "kommunen har uansett ansvaret for kontrollen, herunder at kontrollørene har fått den nødvendige opplæringen" (jf. Merknadene til omsetningsforskrift § 9-3).

Tabell 16

Gjennomføringen av salgs- og skjenkekontrollen 1995 - 2008

	Salgskontroll			Skjenkekontroll		
	Egne kontrollører	Næringsmiddel tilsynet	Privat selskap/ vaktsselskap	Egne kontrollører	Næringsmiddel tilsynet	Privat selskap/ vaktsselskap
1995	118	33	150	115	29	152
1996	114	33	187	111	34	185
1997	112	35	195	112	32	193
1998	84	38	208	85	34	202
1999	100	36	215	100	35	211
2000	73	37	239	73	32	241
2001	77	39	242	77	34	243
2002	63	37	253	63	34	253
2003	65	37	257	64	32	257
2004	62	19	272	61	20	274
2005	61	14	269	59	13	270
2006	66	16	280	63	14	282
2007	63	10	280	62	9	284
2008*	77	7	295	75	7	296

*Antall som svarte "Kontrollen ble ordnet på annen måte" I 2008: Salg: 41, skjenking: 37

Kilde: Statens institutt for rusmiddelforskning

Vi ser av tabell 16 at antallet kommuner som ansetter egne kontrollører eller som lar næringsmiddeltilsynet utføre kontroll, er redusert, mens antall kommuner som setter ut kontrollen til vaktsselskap/privat selskap, er bortimot fordoblet siden 1995. Blant de kommuner som har egne kontrollører, finner vi flere av de største byene, som Oslo, Bergen og Trondheim. I 2008 var det 69 % av kommunene som oppga at de brukte et vaktsselskap/privat selskap til å utføre kontrollen med bevillingene. Bildet er tilnærmet likt for salg og skjenking, noe som tyder på at det er de samme kontrollørene som utfører salgs- og skjenkekontroll.

Det er blitt også blitt vanligere at kommuner samarbeider om kontrollen. De kan samarbeide om å engasjere et vaktsselskap, eller de kan samarbeide gjennom å bruke egne kontrollører som opererer i alle de aktuelle kommunene. I 2008 oppga 108 kommuner at de samarbeidet med andre om slik kontroll.

Av landets 430 kommuner oppga 239 at de hadde en ordning som sikret at kontrollørene fikk nødvendig opplæring. Av de kommunene som oppga mer konkret hvem som sørget for opplæringen, rapporterte 138 at det var vaktsselskap, 47 kommunal etat, 13 andre kommuner og 41 "annet".

5.2 Antall kontroller

I årets undersøkelse ble kommunene for første gang bedt om å oppgi antall utførte kontroller av salgs- og skjenkebevillinger. Spørsmålet lød: "Hvor mange kontroller ble det utført i 2008?" Kommunene ble så bedt om å oppgi antall kontroller av salgsbevillinger, antall kontroller av skjenkebevillinger, samt det totale antall salgs- og skjenkekontroller. Alkoholoven pålegger kommunene å kontrollere alle bevillinger minst én gang, samt at det totalt sett skal utføres minimum tre ganger så mange kontroller som det er salgs- og skjenkebevillinger.

Opplysningene gir grunn til å tro at en del kommuner ikke oppfyller lovens krav om antall kontroller. Enkelte kommuner oppgav at de ikke hadde hatt salgs- eller skjenkekontroller i det hele tatt i 2008. Opplysningene fra kommunene tyder imidlertid på at spørsmålet ble tolket på to ulike måter. Mange kommuner oppgav hvor mange kontroller som var utført, mens en del kommuner oppgav antall "kontrollrunder", hvor hver runde innbefattet kontroll av flere bevillinger. En ringerunde til et tilfeldig utvalg kommuner bekreftet denne mistanken. Det er ikke mulig å avgjøre hvordan hver enkelt kommune tolket spørsmålet på en plausibel måte. Opplysningene ble derfor vurdert å være så usikre at enhver tallmessig framstilling ville være uforsvarlig. Spørsmålet vil imidlertid bli stilt igjen til neste år, med en annen formulering.

5.3 Avdekkede overtredelser

Kontroll av salgs- og skjenkebevillinger skal omfatte alle alkoholovens bestemmelser, tilhørende forskrifter og eventuelle vilkår i bevillingsvedtaket. I undersøkelsen blir kommunene bedt om å oppgi hvor mange overtredelser som ble rapportert i løpet av året.

Tabell 17

Avdekkede overtredelser knyttet til salgs- og skjenkebevillinger

	Salg	Skjenking
2006	190 (55 kommuner)	649 (125 kommuner)
2007	183 (54 kommuner)	608 (145 kommuner)
2008	165 (60 kommuner)	890 (151 kommuner)

Kilde: Statens institutt for rusmiddelforskning

Det var 60 kommuner som i 2008 rapporterte at det var avdekket overtredelser knyttet til salgsbevillinger (tabell 17). Til sammen rapporterte disse om 165 avdekkede overtredelser. I overkant

av en fjerdedel dreide seg om salg til mindreårige, noe mindre om mangler ved internkontrollsystemet og ellers dreide deg seg bl.a. om brudd på reklamebestemmelser, mangler ved plassering av alkoholholdig drikk og noen få tilfeller av salg til åpenbart påvirket kunde.

151 kommuner avdekket overtredelser knyttet til skjenkebevillinger. Totalt ble det i disse avdekket 890 overtredelser. I underkant av en femtedel dreide seg om skjenking til åpenbart påvirket gjest, omtrent det samme om økonomiske mangler, mens over halvparten dreide seg bl.a. om mangler ved internkontrollsystemet, brudd på reklamebestemmelser og manglende tilbud om alkoholfri drikke. Det ble avdekket 40 tilfeller av skjenking til mindreårig.

Når det gjelder avdekkede overtredelser, har vi bare data tilbake til 2006. Det finnes derfor ingen lang tidsserie og dermed er det vanskelig å si noe om utviklingstrekk. Av tabell 17 er det mest påfallende at antall avdekkede overtredelser knyttet til skjenkebevillinger økte nokså markant fra 2007 til 2008, men det er altså ikke grunnlag for å si at det er en generell tendens.

[Tabell 18 – Antall og type overtredelse, salgsbevillinger, fordelt på kommune i 2008](#)

[Tabell 19 – Antall og type overtredelse, skjenkebevillinger, fordelt på kommune i 2008](#)

5.4 Inndragninger

Kommunene har adgang til å inndra en salgs- eller skjenkebevilling dersom salg eller skjenking ikke har skjedd i samsvar med alkoholloven eller andre bestemmelser som har sammenheng med alkohollovens formål (alkoholloven § 1-8). En inndragning kan gjelde for et kortere tidsrom eller for hele bevillingsperioden.

Det er opp til kommunene å avgjøre hvordan overtredelser av alkoholloven skal sanksjoneres. Noen kommuner har innført et såkalt prikkbelastningssystem, hvor bevillingshaver blir tildelt prikker ved overtredelser, og hvor et visst antall prikker fører til inndragning. I 2006 var det 6 kommuner som hadde et slikt system, i 2007 var det 16 og i 2008 økte antallet til 27.

Tabell 20

Antall kommuner som har inndratt salgs- og skjenkebevillinger og antall inndragninger 2001 - 2008

	<u>Salgsbevilling</u>		<u>Skjenkebevilling</u>	
	Antall kommuner	Antall inndragninger	Antall kommuner	Antall inndragninger
2001	5	6	27	63
2002	8	18	63	93
2003	8	13	41	77
2004	4	15	44	110
2005	8	21	58	94
2006	19	22	59	128
2007	20	35	63	153
2008	13	30	53	120

I 2008 var det 13 kommuner som sanksjonerte overtredelser knyttet til salgsbevillinger med inndragning (tabell 20). Til sammen ble det foretatt 30 inndragninger, hvorav 27 var midlertidige mens de resterende tre gjaldt for hele bevillingsperioden. Av de 27 midlertidige inndragelsene gjaldt 12 salg til mindreårige og én gjaldt salg til åpenbart påvirket kunde. De resterende 14 inndragelsene var av "andre grunner", blant annet på grunn av manglende rapportering om omsetning og salg utover lovlig salgstid. Blant de tre inndragningene som gjaldt for hele bevillingsperioden, var to på grunn av salg til mindreårige og én fordi styrer sluttet.

[Tabell 21 – Antall inndragninger av salgsbevillinger per kommune i 2008](#)

I alt 53 kommuner foretok til sammen 120 inndragninger av skjenkebevillinger (tabell 20). Av disse var 107 midlertidige, mens 13 gjaldt hele bevillingsperioden. Av de midlertidige inndragningene var 35 for skjenking til åpenbart påvirket gjest, 11 for skjenking til mindreårige, og rundt 10 både for manglende overholdelse av skjenketidene og mangler ved økonomiskandel. De resterende var av "andre grunner", hvor kommunene beskriver noen av de nevnte forhold, og at kombinasjoner av flere av disse og andre forhold, har ført til inndragelse. På den måten har for eksempel overskjenking og skjenking til mindreårige vært en av begrunnelse for inndragelse i mer enn de nevnte 35 og 11 tilfellene. Når det gjelder inndragelsene for hele bevillingsperioden gjaldt de fleste forhold mangler ved den økonomiskeandel hos bevillingshaver.

[Tabell 22 – Antall inndragninger av skjenkebevillinger per kommune i 2008](#)

Opplysningene om kontroll av salgs- og skjenkebevillingene, viser at 165 avdekkede overtredelser knyttet til salgsbevillinger førte til 30 inndragelser. Når det gjelder skjenkebevillinger, førte 890 avdekkede overtredelser til 120 inndragelser. Det vil si at 18 % av overtredelsene knyttet til salgsbevillingene og 13 % av overtredelsene knyttet til skjenkebevillingene, førte til inndragelse. Andelen i 2007 var henholdsvis 19 og 25 %, hvilket innebærer at andelen av overtredelsene som førte til inndragelse av skjenkebevilling, nesten ble halvert fra 2007 til 2008.

6. Kommunale handlingsplaner

Som tidligere nevnt gir alkoholloven kommunene stort spillerom til å føre en alkoholpolitikk tilpasset lokale forhold. Fordi handlingsrommet er stort, er det også et krav at alle kommuner skal ha en alkoholpolitisk handlingsplan (§ 1-7d). Loven gir ingen direkte anvisninger om hva planen skal inneholde, men i merknadene til loven står det at den bør angi hva som er målet med kommunens alkoholpolitikk og hvilke virkemidler som vil tas i bruk for å oppnå dette. Videre sies det at planen bør konkretisere hvilke tiltak det vil satses på for å oppnå den nasjonale målsettingen om å redusere alkoholforbruket. Det anbefales at den alkoholpolitiske handlingsplanen utarbeides som en del av en helhetlig rusmiddelpolitisk handlingsplan. Kommunen er imidlertid ikke pålagt å utarbeide det sistnevnte. Kommunene bes om å rapportere om hvorvidt de har eller holder på å utarbeide slike planer.

For 2008 oppgav 225 kommuner at de hadde en alkoholpolitisk handlingsplan og 249 kommuner oppgav at de hadde rusmiddelpolitisk handlingsplan, mens henholdsvis 24 og 54 kommuner svarte at slike planer var under utarbeidelse. 124 kommuner oppgav at de både hadde alkoholpolitisk og rusmiddelpolitisk handlingsplan. Antallet kommuner som samarbeidet om en felles handlingsplan var 24, mens 5 kommuner holdt på å utarbeide en slik interkommunal plan. 23 kommuner hadde verken alkoholpolitisk, rusmiddelpolitisk eller interkommunal handlingsplan i 2008.

7. Oppsummering

Kommunene har gjennom alkoholloven mulighet til å forme sin egen alkoholpolitikk. Denne rapporten gir et bilde av hvordan kommunene forvaltet denne muligheten i 2008, samt at det gjøres rede for enkelte utviklingstrekk over tid. Samlet sett kan vi konkludere med at kommunene de siste tiårene har ført en stadig mer liberal alkoholpolitikk, og at opplysningene for 2008 ikke endrer dette bildet.

Når det gjelder antall salgsbevillinger i kommunene, så viser rapporteringen for 2008 en liten nedgang i forhold til året før. Dette følger en trend vi har sett fra midten av 80-tallet, og som i det vesentlige dreier seg om en generell nedgang i antall dagligvarebutikker. Ordningen med ølmonopol i kommunal eller privat regi, er også gradvis redusert og nærmer seg nå null.

Antall skjenkebevillinger er tredoblet siden 1980. Tallet for 2008 var noe lavere enn for 2007, men det kan trolig tilskrives en endring av spørsmålsformulering – at kommunene ble bedt om å oppgi antall skjenkebevillinger, mens de vanligvis har oppgitt antall skjenkesteder. Andelen bevillinger som gir anledning til å servere drikk i alkoholgruppe 3, lå i 2008 på rundt 80 %.

Undersøkelsen gir også informasjon om ulike regulatoriske forhold knyttet til bevillingspraksis. Når det gjelder salgs- og skjenketider, så gir rapporteringen for 2008 tilnærmet det samme bildet som i de foregående år. Rundt 60 % opererer med utvidet salgs- og skjenketider for samtlige bevillinger. Når det gjelder antall kommuner som har et tak på antall bevillinger, så viser tallene for 2008 at trenden med en gradvis reduksjon fortsetter. Antallet kommuner som stiller ulike typer vilkår for salgs- og skjenkebevillinger, var tilnærmet likt i 2008 som i 2007, men har samlet sett økt det siste tiåret.

Kommunene er ansvarlig for kontroll med salgs- og skjenkebevillingene. Trenden med å engasjere privat selskap/vaktselskap til å gjennomføre kontrollen, fortsetter. I 2008 oppga 69 % av landets

kommuner at de benyttet seg av en slik ordning. Kontrollene avdekket til sammen 890 overtredelser knyttet til skjenkebevillinger og 165 overtredelser knyttet til salgsbevillinger. Det er en markant økning for førstnevnte, og en mindre reduksjon med hensyn til sistnevnte. Antall inndragninger ble noe redusert sett i forhold til 2007, både av salgs- og skjenkebevillinger.